

eigen volk, tast met alles wat zij in het eigen land wil ondernemen of met de maatregelen die zij op de opinies aldaar wil afstemmen, in het duister. Van zich uit weet zij niet wat daar geschiedt, wat daar mogelijk is, wat daar wenselijk wordt geacht. In die opzichten is zij in de eerste plaats aangewezen op het werk van de geheime diensten. Wie dat werk leidt, bevindt zich dan ook op een post van kardinale betekenis – hij zal die post, heeft hij haar eenmaal bevochten, meestal trachten te consolideren en te versterken, en er zich in elk geval op trachten te handhaven. Heeft hij verantwoordelijkheidsgevoel, dan brengt het werk zorgen en soms ook teleurstellingen met zich, maar daar staan belangrijke satisfacties tegenover. Successen, behaald door geheime agenten, zijn tegelijk successen behaald door de dienst die hen uitzond. Zulk een dienst is in een voortdurende strijd gewikkeld: strijd allereerst met de vijand, maar daarnaast maar al te vaak ook met krachten in het eigen kamp die hem willen besnoeien of die op hetzelfde terrein komen of die een vergelijkbare activiteit ontplooien.

Niet anders is het op ministerieel niveau. De minister onder wie een geheime dienst ressorteert, is in dat opzicht belangrijker dan zijn ambtgenoten die afhankelijk zijn van de informatie welke 'zijn' apparaat verstrekt. Hij weet meer dan die ambtgenoten en geeft hij inlichtingen door, dan hebben zij hem toch als eerste bereikt. Zijn er twee geheime diensten, dan zal hij trachten, beide onder zich te krijgen. Wordt hem de verantwoordelijkheid voor een geheime dienst ontnomen, dan treft hem dat als een bij uitstek gevoelige amputatie – hij zal er zich in de regel met hand en tand tegen verzetten.

Er wordt dus gevochten *binnen* geheime diensten, *tussen* geheime diensten en *om* geheime diensten. Dat is de rode draad die door dit hoofdstuk loopt – dezelfde draad die men al vinden kan in het in '50 verschenen vierde verslag van de Enquêtecommissie, achter welks zakelijke titel: 'De Nederlandse geheime diensten te Londen / De verbindingen met het bezette gebied', een wereld van onderlinge strijd schuil gaat.¹

De diensten en hun werk

De lezer zal in dit hoofdstuk de namen van talrijke geheime diensten en van hun voornaamste functionarissen tegenkomen. Wenselijk lijkt ons dat wij

¹ Dit vierde Enquêteverslag vormde voor dit hoofdstuk weliswaar bij lange na niet de enige, maar toch wel de belangrijkste bron.